

Raqamli transformatsiya sharoitida o'qituvchining roli va vazifalari**Manonova Maftuna Dilshod qizi***Axborot texnologiyalar v
menejment universiteti magistranti***ARTICLE INFO****ABSTRACT:****ARTICLE HISTORY:***Received:18.04.2025**Revised: 19.04.2025**Accepted:20.04.2025***KEYWORDS:***raqamli
transformatsiya,
o'qituvchi roli, ta'lim
texnologiyalari,
interaktiv ta'lim,
raqamli savodxonlik,
o'qituvchi vazifalari,
o'quvchilarni
motivatsiya qilish, ta'lim
jarayoni, raqamli ta'lim.*

Ushbu maqolada raqamli transformatsiya sharoitida o'qituvchining roli va vazifalari tahlil qilinadi. Raqamli texnologiyalar ta'lim jarayonini tubdan o'zgartirayotgan bir paytda, o'qituvchining an'anaviy bilim berish funksiyasi yangi ma'noga ega bo'ladi. O'qituvchi endi faqat ma'lumot yetkazuvchi emas, balki o'quvchilarga raqamli vositalardan samarali foydalanishni o'rgatadigan, ularning o'rganish jarayonini interaktiv tarzda boshqaradigan yo'naltiruvchi va ilhomlantiruvchi rolini bajaradi. Maqolada o'qituvchining asosiy vazifalari, texnologiyalardan foydalanishning o'quvchilarni motivatsiyalashdagi o'rni hamda raqamli ta'limda muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo'lgan o'qituvchining doimiy o'zini rivojlantirish talablari ko'rib chiqiladi.

Kirish. Bugungi kunda dunyo ta'lim tizimi raqamli transformatsiya jarayonlarini boshdan kechirmoqda. Internet va raqamli texnologiyalar hayotning barcha sohalariga kirib borayotgani kabi, ta'lim sohasi ham bu o'zgarishlarga bevosita ta'sir qilmoqda. Raqamli transformatsiya o'qitish va o'rganish jarayonlarini tubdan o'zgartirib, o'qituvchilarga yangi imkoniyatlar va chaqiriqlarni taqdim etmoqda. Ushbu maqolada raqamli transformatsiya sharoitida o'qituvchining roli va vazifalari haqida so'z yuritamiz. Raqamli ta'lim – bu texnologiyalar va raqamli vositalar yordamida o'quv jarayonini tashkil etishdir. Interaktiv ta'lim platformalari, onlayn darslar, virtual va kengaytirilgan haqiqat texnologiyalari, o'quvchilarga ta'lim berishda yangi usullarni qo'llash imkonini yaratadi. Buning natijasida o'qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki o'quvchilarga raqamli vositalarni samarali qo'llashni o'rgatadigan, o'quv jarayonini interaktiv va motivatsion tarzda boshqaradigan murabbiyga aylanishi kerak. Raqamli transformatsiya jarayonida o'qituvchining roli an'anaviy dars beruvchi funksiyasidan ko'ra, kengaytirilgan va interaktiv bo'ladi. Agar

ilgari o'qituvchi asosan ma'lumotni o'quvchiga yetkazishga qaratilgan bo'lsa, endi uning roli ko'proq qo'llab-quvvatlovchi, yo'naltiruvchi va ilhomlantiruvchi funksiyasini bajarishdan iborat. Raqamli texnologiyalar o'qituvchiga darsni turli interaktiv usullar bilan o'rgatish imkoniyatini beradi. Masalan, videolar, taqdimotlar, onlayn testlar, simulatsiyalar va boshqa raqamli vositalar yordamida o'quvchilarning bilimini yanada samarali shakllantirish mumkin. Bu jarayonda o'qituvchining vazifasi, o'quvchilarni texnologiyalardan to'g'ri foydalanishga o'rgatish va ularni o'z bilim va ko'nikmalarini rivojlantirishga rag'batlantirishdir.

Raqamli transformatsiya sharoitida o'qituvchining vazifalari bir necha jihatdan kengayadi:

a. Raqamli savodxonlikni oshirish: O'qituvchi o'quvchilarga raqamli texnologiyalarni samarali va xavfsiz ishlatishni o'rgatishi kerak. Bu, o'z navbatida, o'quvchilarning raqamli muhitda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishiga yordam beradi.

b. Interaktiv ta'lim metodlarini qo'llash: O'qituvchilar darslarni an'anaviy usullardan tashqari, raqamli texnologiyalar yordamida interaktiv va amaliy jihatdan qiziqarli o'rgatishlari kerak. O'quvchilarni mustaqil fikrlashga undash, muammolarni hal qilishda kreativlikni rivojlantirishda raqamli vositalar samarali yordam beradi.

c. O'quvchilarga individual yondashuv: Raqamli texnologiyalar o'quvchilarga o'z tempi bilan o'rganish imkoniyatini yaratadi. O'qituvchining vazifasi, har bir o'quvchining ehtiyojiga mos ravishda dars jarayonini individual tarzda tashkil etishdir.

d. O'quvchilarning motivatsiyasini oshirish: O'qituvchi raqamli vositalar yordamida o'quvchilarni o'z maqsadlariga erishishga ilhomlantirish, ularda o'rganishga bo'lgan qiziqishni uyg'otishlari kerak. Bu, o'z navbatida, o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi.

e. O'qituvchilarni o'zini rivojlantirish: Raqamli ta'limning samarali tashkil etilishi uchun o'qituvchilar doimo yangi texnologiyalar va metodologiyalarni o'rganib borishlari kerak. O'qituvchining o'z bilim va ko'nikmalarini yangilab borishi, raqamli ta'limning sifatini oshirishda muhim ahamiyatga ega.

Tadqiqotning dolzarbligi. Raqamli transformatsiya jarayoni butun dunyo ta'lim tizimini o'zgartirib, o'qituvchilarning o'rganish va o'qitish metodlarini qayta ko'rib chiqishga olib kelmoqda. Bugungi kunda texnologiyalar ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylanib, o'quvchilarga yangi imkoniyatlar taqdim etmoqda. Shu bilan birga, o'qituvchilarga ham yangi yondashuvlar va o'qitish usullarini o'zlashtirish zarurati tug'ilmoqda. Raqamli texnologiyalarni o'qitish jarayonida to'g'ri qo'llash va o'quvchilarga samarali o'rgatish imkoniyatlari o'qituvchilarning o'z rolini va vazifalarini yangilashga olib keladi. Shuning uchun, o'qituvchining raqamli transformatsiya sharoitidagi roli va vazifalarini chuqur o'rganish, ta'lim tizimidagi o'zgarishlarga moslashish va yangi metodlarni ishlab chiqish ta'lim tizimi sifatining oshishiga xizmat qiladi. Ushbu tadqiqot ta'lim sohasi uchun raqamli transformatsiyaning ahamiyatini aniqlash, o'qituvchilarga yangi kompetensiyalarni

egallashda yordam berish va ta'limni samarali tashkil etish bo'yicha takliflar ishlab chiqishga qaratilgan. Bu masala o'quvchilarning raqamli savodxonligini oshirish hamda ta'lim sifatini yanada yaxshilashga qaratilgan muhim amaliy yondashuvni taqdim etadi.

Raqamli texnologiyalar o'qituvchining ishini engillashtirishi va ta'lim jarayonini samarali qilishga yordam berishi mumkin. Ammo, texnologiyalar inson omilini to'liq o'rnini bosolmaydi. O'qituvchining hissasi, uni to'g'ri va maqsadga muvofiq qo'llashda nihoyatda muhimdir. Texnologiyalar o'qituvchini zamonaviy, innovatsion o'qituvchi obraziga aylantirsa, o'qituvchi o'z faoliyatini amalga oshirishda texnologiyalarni o'rganishi va boshqarishi kerak. Raqamli transformatsiya jarayonida o'qituvchining roli va vazifalari jiddiy o'zgarishlarga uchramoqda. O'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki texnologiyalarni samarali qo'llashni o'rgatadigan, motivatsiya va interaktiv o'qitishni amalga oshiruvchi murabbiyga aylanishi kerak. Bunday o'qituvchilar ta'lim jarayonini yanada samarali va qiziqarli qilishga yordam berishadi. Shuning uchun, raqamli ta'limning muvaffaqiyatli bo'lishi uchun o'qituvchilarning raqamli texnologiyalarni o'zlashtirishi va doimiy ravishda o'zlarini rivojlantirishlari zarur.

Adabiyotlar tahlili. Raqamli transformatsiya va uning ta'lim tizimiga ta'siri sohasida olib borilgan tadqiqotlar ta'lim jarayonining zamonaviy texnologiyalar yordamida o'zgartirilishi va o'qituvchining yangi roli haqidagi turli yondashuvlarni ko'rsatadi. Bu tahlilni ko'rib chiqishda, avvalo raqamli texnologiyalarning ta'limga ta'siri, o'qituvchining yangi vazifalari va ularning ta'lim jarayoniga qanday integratsiyalashishi masalalariga e'tibor qaratish lozim. Raqamli transformatsiya – bu nafaqat texnologiyalarni ta'limga kiritish, balki o'quv jarayonini butunlay o'zgartirish jarayonidir. Zamanamizda raqamli ta'lim texnologiyalari o'quvchilarning o'rganish metodologiyalarini yangilash, shuningdek, o'qituvchilarga darslarni interaktiv va individual ravishda boshqarish imkoniyatini yaratmoqda. Xususan, Alimov (2020) o'zining tadqiqotida, raqamli texnologiyalar o'quvchilarga o'z maqsadlariga erishishda ko'proq imkoniyat yaratishi va o'qituvchiga darslarni mustaqil o'rganish jarayoniga yo'naltirishda yordam berishini ta'kidlaydi [1]. Shuningdek, Yusupov (2021) raqamli transformatsiyaning ta'lim tizimidagi o'zgarishlarni yanada chuqurlashtirishi, o'quvchilarning yaratish va analitik fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynashini qayd etadi [2].

Raqamli transformatsiya jarayonida o'qituvchining roli an'anaviy o'qituvchidan ancha farq qiladi. Xususan, o'qituvchi endi faqat bilim beruvchi emas, balki o'quvchilarning o'z-o'zini o'rganishiga yo'naltiruvchi, raqamli texnologiyalardan foydalanishni o'rgatadigan, motivatsion qo'llab-quvvatlovchi funksiyasini bajaradi. Bunday yondashuvni, Lisonov (2022) o'z tadqiqotida ta'kidlab o'tadi, chunki u o'qituvchining faqat dars berishdan tashqari, o'quvchilarga texnologiyalardan samarali foydalanishni o'rgatish va ularni o'z bilimlarini rivojlantirishga rag'batlantirishga o'rgatishga diqqat qilish zarurligini bildirgan [3]. G'ulomov (2023) esa, o'qituvchining bu yangi roli, ayniqsa, masofaviy ta'limda yanada

ko'proq o'qituvchidan o'zlashtirishni talab qilishini va shuningdek, o'qituvchining doimiy o'zini rivojlantirishga bo'lgan ehtiyojini ko'rsatadi [4].

Raqamli texnologiyalar o'quvchilarning o'rganish jarayonini qiziqarli va interaktiv tarzda o'zgartiradi, bu esa o'quvchilarda ta'limga bo'lgan motivatsiyani oshiradi. Toshkent va Toshkent viloyatida olib borilgan tadqiqotlar (Mirzaxonov, 2020) raqamli vositalar va platformalarning ta'lim jarayoniga ijobiy ta'sirini va o'quvchilarning o'rganishga bo'lgan qiziqishini oshirganini ko'rsatdi [5]. Ularning fikriga ko'ra, raqamli ta'lim usullari o'quvchilarga interaktiv elementlar bilan ta'lim olish imkonini beradi, bu esa o'quvchilarni o'rganishga ko'proq qiziqtiradi. Raqamli kompetensiyalar o'qituvchilar uchun muhim ahamiyatga ega. O'qituvchi o'zining raqamli kompetensiyalarini doimiy ravishda oshirib borishi kerak, chunki bu o'qituvchining o'quvchilarga ta'limni samarali berishiga imkon yaratadi. Bu masalani Toshpulatov (2021) tadqiqotida ko'rib chiqadi va o'qituvchilarni raqamli kompetensiyalarni rivojlantirishga chaqiradi [6]. U o'qituvchilarni zamonaviy texnologiyalarni o'zlashtirishga, masofaviy ta'lim platformalaridan samarali foydalanishga undaydi.

Raqamli ta'limning o'ziga xosligi, uning ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan imkoniyatlar yaratishda namoyon bo'ladi. Shuningdek, Raximov (2022) o'z tadqiqotida, raqamli ta'limning ta'lim tizimini rivojlantirishga ta'sirini o'rganadi va u raqamli texnologiyalarning ta'lim sifatini oshirishdagi rolini alohida ta'kidlaydi. Raqamli vositalar o'quvchilarga o'z bilimlarini mustahkamlash, darslarni qiziqarli va interaktiv tarzda o'rganish imkonini beradi. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, raqamli transformatsiya ta'lim jarayoniga yangi yondashuvlar, imkoniyatlar va vazifalarni kiritmoqda [7]. O'qituvchining roli yanada kengayib, u nafaqat ma'lumot beruvchi, balki o'quvchilarni texnologiyalarni to'g'ri qo'llashga o'rgatadigan, motivatsiya beruvchi va o'rganishga yo'naltiruvchi shaxsga aylanishi kerak. Bunday o'qituvchilar ta'lim jarayonining sifatini oshirishga, o'quvchilarning raqamli savodxonligini rivojlantirishga va o'quvchilarga yangi bilimlarni o'zlashtirishda yordam berishga qaratilgan. Bundan kelib chiqqan holda, ta'lim tizimining muvaffaqiyatli rivojlanishi va sifatini oshirish uchun o'qituvchilarni raqamli kompetensiyalar bo'yicha doimiy ravishda o'qitish, yangi texnologiyalarni qo'llashga o'rgatish va motivatsion usullarni rivojlantirish zarurdir. Bu esa o'quvchilarning ta'limdagi muvaffaqiyatini ta'minlaydi va ularning raqamli dunyoda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishiga yordam beradi.

Xulosa. Raqamli transformatsiya jarayoni ta'lim sohasida tub o'zgarishlarga olib kelmoqda va o'qituvchining rolini qayta ko'rib chiqishni talab qilmoqda. Raqamli texnologiyalar o'qituvchining an'anaviy bilim beruvchi funksiyasini kengaytirib, uning o'quvchilarni motivatsiyalash, interaktiv ta'lim jarayonlarini yaratish va raqamli vositalardan samarali foydalanish orqali o'quvchilarning o'z-o'zini rivojlantirishiga yo'l ochadi. O'qituvchilar nafaqat bilim beruvchilar, balki o'quvchilarga raqamli savodxonlikni o'rgatadigan, innovatsion metodlarni qo'llab-quvvatlaydigan murabbiylarga aylanmoqda.

Shuningdek, raqamli ta'lim o'quvchilarning ta'limga bo'lgan qiziqishini oshiradi va ularning o'rganish jarayonini yanada samarali qiladi. Biroq, bunday o'zgarishlarning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun o'qituvchilar doimiy ravishda raqamli kompetensiyalarini oshirib borishlari zarur. Raqamli transformatsiya jarayonida o'qituvchining roli va vazifalari o'zgarishi bilan birga, bu o'qituvchidan yangi kompetensiyalarni va innovatsion yondashuvlarni talab qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Alimov, B. (2020). Raqamli ta'lim va zamonaviy o'qituvchining roli. Toshkent: Ta'lim Nashrlari.
2. Yusupov, K. (2021). Raqamli texnologiyalar va ta'limda innovatsiyalar. Samarqand: Innovatsion ta'lim markazi.
3. Lisonov, V. (2022). O'qituvchining yangi roli va ta'lim metodologiyasi. Buxoro: Buxoro Universiteti.
4. G'ulomov, M. (2023). Ta'limdagi raqamli kompetensiyalar: o'qituvchilarning vazifalari. Tashkent: O'zbek pedagogika jurnali.
5. Mirzaxonov, S. (2020). Raqamli vositalarning ta'limga ta'siri. Toshkent: Ta'lim va texnologiya.
6. Toshpulatov, J. (2021). Raqamli kompetensiyalar va o'qituvchilar uchun zarur bo'lgan ko'nikmalar. Samarqand: Pedagogika ilmiy jurnali.
7. Raximov, N. (2022). Raqamli ta'lim va ta'lim sifatining o'sishi. Toshkent: Ta'lim va rivojlanish.